

„MES DĖKINGI JUMS...“

2010 – jubiliejiniai Lietuvos baleto metai. Teatro fojė papuošta spektaklių, jų kūrėjų nuotraukomis. Man jau nebeteko jų pamatyti. Mano senelis Vytautas GRIVICKAS, Lietuvos baleto bendraamžis, kaip ir pirmasis baletas „Kopelija“, gimė 1925 metais. Atmintin išsirėžė dvi jausenos: iš senelio rankų skrieju į palubes ir niekaip nesuvokiu – kodėl Jis aukštai, scenoje, guli tarp gėlių, o aš turiu tyliai sėdėti apačioje, parteryje? Tada atsisveikinome su Seneliu. Sulaukęs 65, Vytautas Grivickas išėjo Amžinybėn. Ten pat pasitraukė ir jo statyti spektakliai. Baleto kritiko Žilvino DAUTARTO laiškas paakino mane surinkti kuo daugiau Senelio bendražygių atsiminimų apie jį. Šioje publikacijoje mintimis apie jį dalijasi baleto solistai Leokadija AŠKELOVIČIŪTĖ, Raimundas MINDERIS, Pranutė SARGŪNAITĖ, Natalija TOPČEVSKAJA-ŠIEKŠTELIENĖ, choreografas Elegijus BUKAITIS.

Aurelija GRIVICKAITĖ

“WE ARE GRATEFUL TO YOU...”

2010 – a jubilee year of Lithuanian ballet. Foyer of the theatre is decorated with the photographs of the performances, creators. I did not manage to see them. My grandfather, Vytautas GRIVICKAS, contemporary of Lithuanian ballet, just like the first ballet, “Coppelia”, was born in 1925. Two feelings scorched the memory: from grandfather’s hands I fly to the ceiling and do not understand – why is He high up, on stage, laying among the flowers and I must quietly sit down below, in the parterre? Then we said goodbye to Grandfather. At 65, Vytautas Grivickas left for the Eternity. Performances that he staged followed him. Ballet critic’s Žilvinas DAUTARTAS’ letter inspired me to collect some reminiscences of the colleagues about the grandfather.

In this publication thoughts about him are shared by ballet soloists Leokadija AŠKELOVIČIŪTĖ, Raimundas MINDERIS, Pranutė SARGŪNAITĖ, Natalija TOPČEVSKAJA-ŠIEKŠTELIENĖ, and choreographer Elegijus BUKAITIS.

Aurelija GRIVICKAITĖ

Vladas Baltrušaitis – Pjeras Grenuaras, Genovaitė Sabaliauskaitė – Esmeralda Cesare’s Pugni baletė „Paryžiaus katedra“. Choreografas – Vytautas Grivickas. Lietuvos valstybinis operos ir baleto teatras, 1962. Grivickų šeimos archyvo nuotrauka

BALETO KRITIKAS ŽILVINAS DAUTARTAS

Miela Aurelija, po „Kopelijos“ spektaklio, skirto Jūsų senelio Vytauto Grivicko jubiliejui, pažadėjau plačiau pasakoti apie jį. Juolab kad nei prieš spektaklį, nei po jo niekas publikai nė žodžio neištarė apie šią iškilią Lietuvos baleto asmenybę. Vargu ar bent dešimtadalis žiūrovų, tą vakarą susirinkusių Operos ir baleto teatre, žinojo, kas buvo Vytautas Grivickas. Tiesa, skrajutėje buvo parašyta, kad spektaklis skiriamas choreografiui Grivickui. Ką gi, ačiū ir už tai! Tad šiandien tęsiu savo pažadą. Manysčiau turįs teisę tai daryti, kadangi likimas su šiuo Žmogumi suvedė mane bene prieš pusšimtį metų. Aš tada buvau Dešimtmetės muzikos mokyklos Choreografijos skyriaus mokinys, o jis – teatro baletmeisteris, mums dėstęs sceninių charakterinių ir dueto šokius bei grimą. Mokytoją mes dažnai matydavome Operos ir baleto teatro scenoje šokantį „Don Kichoto“ Espadą ar „Žizel“ Ilarioną (Hansą), rytietiška ekspresyvų „Raimondos“ Abdurachmaną ar elegantiškąjį „Sužadėtinės“ Kavalierių. Iš jo mokėmės sceninės kultūros, profesinio pareiškimo, pagarbos darbui ir scenai. Dalyvaudavome jo statomuose „Miegančiojoje gražuolėje“, „Pere Giunte“, „Audronėje“. Prisimenu, kaip vaikščiojome užriete nosis, kai mūsų Mokytojas buvo paskirtas vyriausiuoju teatro baletmeisteriu, o Rimas Geniušas – vyriausiuoju dirigentu. Tada apie politinius niuansus nė nenučiuokėme, tačiau ir mums, paaugliams, buvo smagu, kad vadinamuosius *variagus* pakeitė savi, lietuviai.

Beje, visiems, besidomintiems pokario metų ir vėlesnių dešimtmečių Lietuvos baletu (ir ne tik juo), siūlyčiau atidžiai perskaityti prieš penketą metų išleistą knygą „Vytautas Grivickas: baletmeisterio užrašai“. Čia vertingiausia – ištraukos iš jo dienoraščių nuo 1942 metų. Iš šių užrašų galime pažinti Vytautą Grivicką kaip Žmogų, Kūrėją, Menininką. Vos devyniolikos būsimasis baletmeisteris dienoraštyje rašė: „Ką galvoji, tą ir sakyk, o jei nenori užgauti, patylėk. <...> Būti tiesiam sau ir savo principams – to man reikia siekti“.

Tik perskaitęs Vytauto Grivicko dienoraščius suvokiau, kad klydau daugelį dešimtmečių manęs, jog jo būta nomenklatūrininko (ir kaipgi kitaip – nusipelnęs, vėliau liaudies artistas, apdovanotas ordiniais ir medaliais). Tai buvo jautrus, pažeidžiamas, su užgrūvančiais buitiniiais rūpesčiais ir teatro intrigomis bei primadonų kaprizais besigrumiantis žmogus, kuriam rūpėjo Lietuvos baleto ateitis. Tik jam turime būti dėkingi už įsteigtą Dešimtmetės muzikos mokyklos Choreografijos skyrių ir „leningradiečių“ grupę – lietuvačius, baigusius tuometinio Leningrado Agrippinos Vaganovos choreografijos mokyklą. Jis jais rūpinosi kaip savo vaikais. Čia norėčiau tiesiog pacituoti: „Joms (tadžikėms – Ž.D.) nepatinka, kad mes lietuviškai kalbame, gal jas apkalbame, bet juk negalime lietuviškai nekalbėti tarpusavyje. <...> Berniukams skyrė papildomai maisto. Tiesą sakant, mums valgyti neužtenka, tik pavalgę išeinam iš valgyklos ir vėl norim. Jeigu galite, padėkite mums ir dėl to“; „Mielas Mokytojau, pirmiausia širdingai dėkojame už knygą, kurią taip greitai gavome. <...> Mielas Mokytojau, mes tikriausiai Jums labai įky-

Vytautas Grivickas – Kunotas Juozo Indros balete „Audronė“. Choreografas – Vytautas Grivickas. Lietuvos valstybinis akademinis operos ir baleto teatras. Grivickų šeimos archyvo nuotrauka

rėjome, bet neturime į ką kreiptis, todėl dovanokite, mes už visa, kas mums padaryta gera, atsilyginsime ir būsime dėkingi Jums“. Vytautas Grivickas padėdavo visiems, kas kreipdavosi pagalbos – kompozitoriai ar libretų rašytojai, studentai ar kolegos. Tik dėl didžiulio geranoriškumo, svetimai bėdų atjautos, mokėjimo tylėti, kad neužgautum, gebėjimo girdėti kito nuomonę, nesutampančią su tavąja, Vytautas Grivickas ilgu dešimtmečius išliko vyriausiuoju mūsų Operos ir baleto teatro baletmeisteriu, statė spektaklius Estijoje, Latvijoje, Turkijoje, kitose šalyse. Kartais jis man primena vieną animacinio filmuko personažą, kar-tojusį: „Vaikai, gyvenkime gražiuoju“, kai buvo kaišomi pagaliai į ratus...

Kad ir ką sakytumė, Vytautas Grivickas – vienas geriausių Lietuvos baleto vadovų per 85 metus (o gal dabar derėtų sakyti – vadybininkas?). Štai citata iš jo dienoraščio: „<...> svarbiausia kolektyvą užkrauti kūrybiniais darbais. Duoti visiems darbo. Ir pačiam, kaip baletmeisteriui, turėti kuo nustebinti trupę. <...> Kolektyvą sutvarkyti galima sudominant, neduodant galimybės mėgėjams drumsti vandenį“.

Tai buvo Vytauto Grivicko *credo*. Ar viskas pavyko? Į šį klausimą galėtų atsakyti ir kiti jo mokiniai bei kolegos. Pakalbinkite juos ir sužinosite dar daugiau apie savo senelį. Pakalbinkite Respublikos liaudies artistę Leokadiją Aškelovičiūtę, „leningradietę“ Pranutę Sargūnaitę, jo amžiną kūrybinį oponentą choreografą Elegijų Bukaitį, kitus

baletu veteranus, kuriems teko laimėti dirbti, ginčytis, pyktis ir džiaugtis kartu su šia nuostabia asmenybe.

LIETUVOS BALETO ARTISTĖ, PEDAGOGĖ
LEOKADIJA AŠKELOVIČIŪTĖ

Kai jubiliejiniais teatro metais mąstau apie Lietuvos baletu kelią, pirmiausia iškyla baletmeisterio Vytauto Grivicko nuveikti darbai. Kiek spektaklių, klasikinių ir lietuviškų, sukūrta, kiek šokių pastatyta, kiek libretų parašyta!

Vytautas Grivickas, profesionalaus Lietuvos baletu kūrėjas, dvidešimt aštuonerius mano sceninės veiklos metus buvo svarbiausias mano kūrybos „konstruktorius“. Į mane, Dešimtmetės muzikos mokyklos mokinukę, Grivickas atkreipė dėmesį. Tada Maestro buvo Operos ir baletu teatro šokėjas, baletmeisteris ir mūsų Choreografijos skyriaus mokytojas. 1953-iaisiais jis pastatė Juliaus Juzeliūno – pirmąjį lietuvišką – baletą „Ant marių kranto“. Gegužės mėnesį šioje premjeroje šokau vaikučių šokius. 1954 metais Grivickas mus, mažuosius, pasiėmė į Maskvą, ten Didžiojo teatro scenoje kartu su geriausiais artistais taip pat šokome „Ant marių kranto“. Tai buvo mano pirmosios gastrolės...

Puoselėdamas lietuviškojo baletu viziją, Grivickas būrė didesnę ir kuo aukštesnio profesinio lygio artistų kolektyvą, jo pastangomis nedidelė vaikų grupelė išvažiavo mokytis

Vytautas Grivickas – Kvazimodas Cesare's Pagni baletu „Paryžiaus katedra“. Choreografas – Vytautas Grivickas. 1962. Lietuvos valstybinis akademinis operos ir baletu teatras. Grivickų šeimos archyvo nuotrauka

Krantai 137

į Leningradą. Mokymasis pasaulinio lygio baletu mokykloje nulėmė mano gyvenimo ir kūrybos kelią. Per visus mokymosi metus Maestro rūpinosi ir buitinais, ir profesiniais mūsų reikalais. Kai 1959-aisiais grįžome, jis surengė šventinį mūsų pasirodymą, gera praktika tapo šios programos koncertai kituose Lietuvos miestuose. Kadangi buvo išvalgus pedagogas, per pirmąjį mūsų sezoną partneriais mums paskyrė patyrusius šokėjus: Raimundui Minderiui – Genovaitę Sabaliauskaitę, Viačeslavui Nikulajevui – Tamarą Sventickaitę, man – Henriką Banį ir Česlovą Žebrauską. Taip padrašinti greičiau įpratome dirbti. Grivicko – vyriausiojo baletmeisterio – laikotarpiu teatro repertuaras buvo turtingas ir įdomus. Man teko šokti visų taisybų stačių choreografų spektakliuose, bet daugiausia originalių vaidmenų sukūriau Grivicko pastatymuose. Mėgau šokti Esmeraldą „Paryžiaus katedroje“, žaismingą Drebulytę „Eglėje žalčių karalienėje“. Mano Drebulytę gyrė ir Lietuvos, ir Maskvos kritikai. 1965 metais Grivickas pradėjo kurti filmą baletą „Eglė“. Tai buvo ne teatro versija, o naujas baletas – kino filmas. Ir čia man, dar jaunai balerina, patikimas Eglės vaidmuo. Per trumpą laiką neprastoje kino studijos aplinkoje reikėjo išmokti dažnai daug naujų, čia pat kuriamų Grivicko šokių. Filmavimas pavyko, turėjo didelį pasisekimą ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų.

Mano visas sceninis gyvenimas ėjo kartu su Grivicko kūryba. Šokau ir paskutiniajame Maestro pastatyme – Justino Bašinsko „Užkeiktuosiuose vienuoliuose“. Šį baletą Maestro kūrė ypač nepalankiomis sąlygomis – dauguma šokėjų gastroliavo Švedijoje, į gastroles nepatekusieji, skeptiškai nusiteikę, dirbo nenoriai, bet aš jaučiau pareigą palaikyti šį Vytauto Grivicko sumanymą.

Pasaulyje buvo ir yra daug talentingų baletmeisterių, bet, manyčiau, tik nedaugelis galėtų puikuotis tokia kūrybinių sumanymų gausa kaip Maestro Vytautas Grivickas.

LIETUVOS BALETO ARTISTAS, PEDAGOGAS
RAIMUNDAS MINDERIS

Mano kūrybinė veikla nuo pirmųjų žingsnių iki brandos buvo susijusi su Vytautu Grivicku. Apie Maestro galima daug pasakoti – ir kaip apie choreografą, ir kaip apie scenaristą, režisierių, pedagogą, daug jėgų skyrusį Lietuvos baletu artistams ugdyti.

Aš, vaikų namų auklėtinis, pirmą kartą išvydau Maestro stodamas į Vilniaus choreografijos mokyklą. Tada dar nežinojau, kad mokykla atidaryta jauno diplomuoto baletmeisterio pastangomis. Prisimenu ir pirmąjį kūrybinę užduotį: per egzaminą Grivickas liepė pavaizduoti, kad esu jaunas grafas, įeinu į salę, pilną svečių, groja muzika, apeinu salę, nutilus muzikai sveikinuosi su svečiais. Jis pats tai išpūdingai pademonstravo. Žinoma, vieno karto neužteko, nes tuomet nė neišmaniau, ką reiškia grafas, o muziką girdėjau pirmą kartą. Vis dėlto pavaizdavau, matyt, tinkamai ir buvau priimtas. Maestro dėka patekau ir į Leningrado baletu mokyklą. Per visus studijų metus jis mus lankydavo, domėjosi, ką nuveikėme, kaip sekasi, o paskutiniaisiais mokslo metais mums jau kalbėdavo apie

Vytautas Grivickas su solistais Gražina Žvikaite ir Česlovu Žebrausku repetuoja Eduardo Balsio baletą „Eglė žalčių karalienė“. Grivickų šeimos archyvo nuotrauka

teatrą, apie būsimą darbą. Baigiantis mūsų mokslams Maestro turėjo daug rūpesčių dėl mūsų apgyvendinimo ir pragyvenimo lėšų, nes daugelis buvome vaikų namų auklėtiniai arba iš tolimesnių Lietuvos vietų. Įstrigo atmintin Maestro sveikinimo žodžiai, pasakyti priimant mus į baletu kolektyvą: profesiskai esate gerai parengti, bet jūsų kūrybinė ateitis priklausys nuo pačių įdedamo triūso. Maestro dėka sėkmingai įsiliejome į teatro veiklą, naujuose baletuose gavome vaidmenų, turėjome patyrusius partnerius, mokėmės vaidinti. Repeticijose įgavau pirmuosius vaidmens kūrimo pagrindus. Mokytojas reikalavo pateisinti kiekvieną judesį, turėdavome perskaičyti su vaidmeniu susijusią medžiagą. Prisimenu, kai jis statė Aramo Chačaturiano „Spartaką“ – Henrikas Banys ir aš repetavome Spartako vaidmenį. Per vieną repeticiją Maestro padavė Baniui storą knygą „Spartakas“ ir liepė visą perskaityti. Statydamas spektaklius, vadovaudamas baletui Maestro niekad nepamiršo ugdyti jaunųjų šokėjų. Man, devyniolikmečiui, buvo sunku kurti baletu „Eglė žalčių karalienė“ Žilvino vaidmenį, bet po kelerių metų, kai Maestro pradėjo kurti kino filmą – baletą „Eglė“, Žilvino vaidmenį vėl skyrė man. Iš pradžių, kol vyko artistų atranka, kaustė didžiulė įtampa, bet pradėjęs filmuotis jaučiausi gerai, buvo malonu dirbti su jaunute ir lengvute Egle – Leokadija Aškelovičiūte, nors visą filmo kūrimo laikotarpį jautėmės pavargę: rytą – repeticijos, vakare, dažnai po spektaklio, vos spėję nusivalyti grimą, skubėdavome į kino studiją filmuotis. Kartais tekdavo dirbti iki vėlyvos nakties – tik jaunystė galėjo atlaikyti tokį krūvį. Ne mažiau jėgų reikalavo ir svarbios gastrolės, festivaliai:

taip buvo ir tada, kai Lietuvos baletui buvo patikėta Kremliaus Suvažiavimų rūmų scenoje parodyti „Silviją“, „Ant marių kranto“ ir „Eglė žalčių karalienė“ bei dalyvauti baigiamajame koncerte. Prieš kiekvieną spektaklį – repeticija, kurioje Maestro vadovavo ir montuojantiesiems naujas, šiai scenai pagamintas dekoracijas, ir apšvietėjams, pirmą kartą matantiems tokią modernią aparatūrą, ir repetavo su artistais, mokė, kaip užpildyti didžiulę sceninę erdvę, kartais net keisdavo mizanscenas. Prieš spektaklį visi jausdavomės pervargę, bet pakilus uždangai – nuovargio lyg nebūta! Didžiulėje erdvėje, palaikomi šešių tūkstančių žiūrovų ovacijų, šokome kupini kūrybinio polėkio.

Esu dėkingas Likimui, kad kelią į baletą man parodė ir ilgus dešimtmečius vedė Maestro Vytautas Grivickas, geras, išvalgus vadovas, kilnus, drąsus žmogus.

LIETUVOS BALETO ARTISTĖ PRANUTĖ SARGŪNAITĖ

Dar vaikas būdama mačiau Vytautą Grivicką, šokantį „Raimondoje“ gražuolį Abdurachmaną, „Gulbių ežere“ – piktąjį Rotbarą. Žiūrėti baletu spektaklių į teatrą mane atsisvedavo vyresnioji sesuo, tuo metu mokiusis Choreografijos mokykloje. Ir aš pradėjau čia mokytis, o Grivickas man atrodė geras ir nepiktas mokytojas. Kai atvežta į Leningradą nedidelė mūsų grupelė išlaikė egzaminus (baletu mokyklos komisija buvo griežta), Maestro visus pasveikino ir išvažiuodamas tėviškai pamokė: būkite draugiški, mandagūs, tegu berniukai mergaites praleidžia prieš save, būkite kultūringi, nepamirškite, kad esat iš Lietuvos. Jis

Vytautas Grivickas su Lietuvos valstybinio akademinio operos ir baletu teatro baletu artistais gastroliu Vokietijos Demokratinėje Respublikoje metu. 1969. Grivickų šeimos archyvo nuotrauka

Vytautas Grivickas su solistais Henriku Kunavičiumi ir Genute Samaityte repetuoja Cesare's Pagni baletą „Paryžiaus katedra“. 1962. Grivickų šeimos archyvo nuotrauka

kiekvieną semestrą mus aplankydavo, atveždavo dovanėlių, domėjosi ne tik mūsų mokslu, bet ir gyvenimo sąlygomis, elgesiu. Iš pradžių mes prastai kalbėjome rusiškai. Iš Tadžikijos, Turkmėnijos, Kirgizijos, Kazachijos, Gruzijos, Armėnijos atvykę moksleiviai rusiškai kalbėjo ne tik per pamokas, bet ir tarpusavyje, o mes kalbėjomės lietuviškai. Vaikai, nesuprasdami, apie ką šnekamės, manė, kad juos apkalbame, ir ėmė priekaištauti, kildavo visokiausių nesutarimų. Nerusiškai dar kalbėjosi tik iš Vokietijos atvažiuavę vaikai. Maestro leningradiečiams mokytojams paaiškino, kad Lietuvoje ir mokyklose, ir gyvenime kalbame tik lietuviškai, todėl mums, kaip ir vokietukams, derėtų leisti kalbėtis gimtąja kalba. Maestro gelbėdavo mus iš visokiausių keblių situacijų, todėl ir lietuvių grupė mokykloje buvo pavyzdinė, nuolat buvo pabrėžiama, kad elgiamės itin kultūringai.

Vėliau teatre Maestro dažnai prieš repeticiją pajaukudavo, kartais net lazda atsinešdavo vėluojantiems pagrūmoti – reikalavo tvarkos ir disciplinos. Repeticijoms persirengdavo darbo drabužiais, pats repetuodavo masines scenas, reikalaujodavo, kad mizanscenos kuo tiksliau būtų atliekamos. Jei rytą repetuodavome, pavyzdžiui, „Paryžiaus katedrą“, o vakare Maestro turėdavo šokti Kvazimodą, vis tiek dirbdavo visiškai atsidavęs, kaip sakydavome – „pilna koja“, o tada ir mes repetuodavome daug kūrybiškiau. Kai Maestro pradėdavo statyti naują baletą, į repeticijas ateidavo turėdamas smulkiausių pastatymo planą, parodydavo visus judesius, išaiškino kiekvieno vaidmens esmę, jo kūrėjo būseną.

Mėgdavome su Maestro važinėti po Lietuvą. Baletu spektaklius, dažniausiai „Žydrąjį Dunojų“ ir „Ant marių kranto“, šokdavome salėse ir gamtoje, parkų estradose. Visur turėdavome žiūrovų, sulaukdavom gausių plojimų. Po spektaklių susiruošdavome vakariene, juokaudavome, dainuodavome. Nors Maestro balsas nebuvo ypatingas, jis išraiškingai dainuodavo Jurgio Karnavičiaus „Gražinos“ Jaunojo bajoro ariją, pagyvindamas ją šokiu, improvizuodamas „tolija, tolija, juta ta ta to, ta toooo!“

Ypač džiaugėmės, kai Grivickui pavyko „pramušti“ pirmąsias baletu gastroles į Vokietiją. Tada į užsienį išleisdavo tik pavienius atlikėjus. Visi artistai užsidegę repetavo Maestro parengtą klasikinių ir lietuviškų šokių programą. Kai privažiavome prie Vokietijos Demokratinės Respublikos sienos, Maestro pasakė, kad atvažiuavome pas labai tvarkingus, disciplinuotus vokiečius, turime parodyti, jog esame ne prastesni: jokių vėlavimų, tvarka scenoje, viešbučiuose! Artistai patys susitvarkydavo savo kostiumus, sudėdavo į dėžes, vyrai jas sunėšdavo į mašinas, ir dešimt minučių iki išvažiavimo visi sėdėdavom autobuse. Mėnesį gastroliavome Vokietijoje, visur buvo giriamas mūsų programa, artistų profesionalumas, stebimasi mūsų tvarkingumu ir punktualumu. Atsisveikinant buvome kviečiami dar kartą atvažiuoti. Viename mieste po koncerto į sceną užlipo Vokietijoje gyvenantis lietuvis – sveikino mus ir sakė didžiuojąsias esąs lietuvis.

Aš nepaprastai džiaugiuosi, kad galėjau dirbti ir bendrauti su puikiu vadovu, tolerantišku, humanišku žmogumi – Vytautu Grivicku.

LIETUVOS BALETO ARTISTĖ
NATALIJA TOPČEVSKAJA-ŠIEKŠTELIENĖ

Daug rašyta apie Vytautą Grivicką – baletmeisterį ir kūrėją. Aš norėčiau papasakoti apie jo gerumą.

Į Lietuvos baleto kolektyvą atėjau 1954 metais, kaip tik tada, kai kolektyvui vadovavo Vytautas Grivickas. Mane, ką tik baigusią Leningrado baleto mokyklą, baugino ir naujas darbas teatre, ir nepažįstamas kraštas. Buvau girdėjusi, kad Lietuvoje rusai nėra mėgstami, tačiau mane maloniai nustebino vadovo ir viso kolektyvo geranoriškumas. Dabar suprantu, kad Vytauto gerumas, nepaprastas darbštumas suvienijo įvairaus amžiaus, nevienodo profesinio pasirengimo artistus į darnų kolektyvą. Premjeros būdavo didžiulis įvykis, po jų vienintelėje repeticijų salėje kartu ruošdavome vaišes, ir šioje gerumo atmosferoje visada jusdavai vadovo širdingumą. Niekuomet iš jo nesu girdėjusi šiurkštaus ar niekinančio žodžio. Ne paslaptis, kad teatre neišvengiama intrigų, net tam tikro pjudymo, o Grivickas mokėjo užgesinti nesantaiką, paskatinti artistus kurti. Jam rūpėjo ir asmeninio mūsų gyvenimo džiaugsmas bei rūpesčiai – jis visada buvo šalia. Tekėjo našlaitė Lena Tumilovičiūtė, ir Grivickas lyg tėvas atlydėjo ją į Santuokų rūmus. Maestro jautrumo, atjautos niekada nepamiršiu. Tą vakarą, kai mano vyras vos nežuvo avarijoje, šokau Amūrą „Silvijoje“. Grivickas kaip visada stebėjo spektaklį žiūrovų salėje. Kai sužinojo apie vyrą ištikusią nelaimę, bemat spektaklio viduryje pakeitė mane kita artiste, kad galėčiau būti šalia vyro.

Vytautas Grivickas labai daug dirbo. Kai statydavo naują baletą, dažnai matydavome jį vieną repeticijų salėje, ieškantį kiekvieno personažo judesių, kompozicinių derinių, matėme jį ir kino studijoje, prožektoriais užgriozdintoje salėje statantį filmą baletą „Eglė“. Aš tuomet šokau Drebulytę. Daugybę kartų tekdavo kartoti kiekvieną epizodą, mano kojos jau būdavo nutrintos iki kraujo, akyse tvenkdavosi ašaros, o baletmeisteris nepailsdamas perstatinėdavo šokius, mizanscenas.

Kartu su Vytautu Grivicku džiaugėmės Lietuvos baleto laimėjimais, kartu prabėgo kūrybiškiausi mano metai teatre, – šiandien nepaprastai širdingai ir šiltai prisimenu turtingos kūrybinės prigimties ir kupiną gerumo žmogų.

LIETUVOS BALETO ARTISTAS, BALETMEISTERIS,
CHOREOGRAFAS ELEGIJUS BUKAITIS

Kalbėti apie Vytautą Grivicką aš galėčiau valandų valandas, nes mus siejo glaudūs saitai. Jis man tarsi krikštėvis. 1953 metais, kai jo pastangomis buvo steigiamas Vilniaus dešimtmetės muzikos mokyklos Choreografijos skyrius, gabių šokti berniukų imta ieškoti vaikų namuose. Tada į Kauno Marvelės vaikų namus atvyko Jadvyga Olekienė ir Henrikas Kunavičius. Jiems parodė mane, nes skambinau fortepijonu. Tąkart pirmą sykį išgirdau žodį „choreografija“ ir pamaniau, kad jis reiškia chorą. Apsidžiaugiau, kad išveš iš Marvelės vaikų namų ir mokysiuo-

si dainuoti. Bet atsitiko kitaip – patikrino, ar tiesios kojos, liepė pašokinėti, paploti muzikos ritmu. Tikau, ir mane atvežė į Vilnių. Čia egzaminų komisijoje pirmą kartą pamaciau Vytautą Grivicką – atrodė nepaprastai gražus, dėvėjo violetinę striukę. Nemaniau išlaikysiąs egzaminą, bet man pasisekė – gavau penketą. Patekau ir į grupę, kurią 1955 metais išsiuntė į Leningrado baleto mokyklą. Ten prieš egzaminus mūsų grupę Grivickas išsivedė į miestą, aprodė miesto įžymybes. Buvo liepos vidury, kepino saulė, aš ir Eugenijus Judinas nusipirkome ledų, o Grivickas subarė sakydamas, kad po pasivaikščiojimo visus ketinas vesti į ledainę ir nupirkti ledų, o mudviem, kad nepasiklausę vieni valgėme – nepirks. Bet kai valgė vaikai po tris didelius apskritus ledų gabalus, nupirko ir mums, sakė – jau esat nubauti, tad valgykit. Po to mus egzaminavo baleto mokyklos pedagogų komisija: visi trylika vaikų iš Lietuvos buvo priimti. Šiandien esame dėkingi, kad tuomet Vytautui Grivickui reikėjo mūsų, jis jau tada svarstė, ko Lietuvos baletui reikės po 25 metų. Kasmet Maestro atvažiuodavo per mūsų egzaminus. Aš buvau gabus, bet išdykęs mokinys, todėl nuolat kildavo įvairių problemų, esu norėjęs net mesti mokslus. Tačiau Grivickas skatino mokytis ir, nors buvau nedidelio ūgio, garantavo vietą teatre. Kai baigęs mokslus grįžau į Lietuvą, Maestro mane sutiko šiltai, sudarė sąlygas kūrybiškai tobulėti. Jis sekė mano kūrybinį kelią. Daug esame bendravę, ginčijęsi, nors žinojau, kad neturiu jokios tam teisės, nes Maestro tada jau buvo nusipelnęs Lietuvos artistas.

Po metų Vytautas Grivickas skyrė mane vesti pamokas jaunesniems artistams, o 1964 metais, pradėjęs statyti Aramo Chačaturiano „Spartaką“, pakvietė savo asistentu. Vėliau išvykau tobulintis į Leningradą, Maestro linkėjo sėkmės. Nuo 1970 metų Grivickas ėmė rengti programą, skirtą naujam teatrui. Mane supažindino su kompozitoriumi Antanu Rekašiumi ir pasiūlė statyti baletą „Aistros“, dalyvavo visuose naujo baleto aptarimuose: sau prisiėmė visą kritikos krūvį ir parėmė mane, visai kitom kategorijom skatinusį mąstyti. Prieš atidarant naujus Operos ir baleto teatro rūmus Vytautas Grivickas tapo šio teatro vyriausioju režisieriumi, o man teko garbė perimti jo buvusias vyriausiojo baletmeisterio pareigas. Daug ginčydavomės, persmelkdavo santykių šaltukas, bet kūrybiniuose konfliktuose Maestro buvo nuostabiai kantrus, nekerštingas, mokėjo gerbti kitų kūrybinius ieškojimus.

Maestro Grivickas – mūsų nacionalinio, lietuviško repertuaro kūrėjas, rašęs libretus, pastatęs „Ant marių kranto“, „Audronę“, „Eglę žalčių karalienę“. Čia jis buvo ir turbūt liks primarijus, nes per dvidešimt Lietuvos atkurto nepriklausomybės metų lietuviška tematika nieko nesukurta. Vytauto Grivicko darbų niekas nebando gaivinti ir tęsti, jo darbai – tai nostalgija. O juk giliai Maestro apmąstyto repertuaro ir kadro politika į platų kūrybos kelią atvedė daugybę baleto meistrų. Jis – mūsų baleto akademikas.

Tarsi tik jam skirti šie Viešpaties žodžiai: „Kovok netekęs vilties, išverk sulaukęs sėkmės“.